

Kiegészítő jegyzőkönyv

Selter: A jegyzőkönyv első cikkelyét jó lenne kiegészíteni a támaszpontok helyőrségének létszámáról szóló megegyezéssel.

Rei, Uluots és Piip támogatja.

Uluots: A jegyzőkönyvhöz csatolni kell azt az előírást, hogy a szerződés életbe lépése után keletkező valamennyi vitát, valamint a működés ellenőrzését egy vegyes bizottságra kell bízni, amelyet paritásos alapon hoznak létre. Vagyis a szerződéssel összefüggő kérdések megvitatására olyan szabályozás szükséges, amely nem érinti az észtt-orosz megnem-támadási szerződéssel foglalkozó békéltető bizottság hatáskörét, így ez utóbbi kezdeményezés jóval magasztosabb maradhatna.

Selter, Rei és Uluots egyetért ezzel és megszerkesztik a megfelelő szöveget.

A szerződéstervezet szövegének megfogalmazását 4 óraker fejezik be. Időközben megérkezett a kormány instrukciója, mely elrendelte a tárgyalások folytatását és azt, hogy mindent meg kell tenni a szovjet kormány újabb javaslatának (lásd csapatok állomásoztatása) az enyhítésére. Ugyanakkor az egyezményt alá kell írni. (...)

Sztálin és Molotov tárgyalásai az észtt delegációval a kölcsönös segítségnyújtási szerződés megkötéséről (1939. szeptember 28.)

1939. szeptember 28-án 10 óraker a Kremlből üzenet érkezik, hogy a tárgyalások 16 óra helyett 13 óraker kezdődnek. Ezen a szám szerint negyedik megbeszélésen ugyanazok vettek részt, mint korábban. A megbeszélés a következőképpen zajlott:

Selter: Elkészítettük a szerződés szövegének tervezetét. Azzal a kikötéssel egészíteném ki a szöveget, hogy később hajlandók vagyunk megtenni a szükséges és hasznos változtatásokat a szövegben. Még nem kaptuk meg Észtország kormányától az Önök követeléseivel kapcsolatos instrukciókat, és ezért kormányunk álláspontjának ismeretessé válása utánra hagyjuk azon jogunkat, hogy visszatérjünk ehhez az elvi kérdés-

hez és szükség esetén érvénytelennek tekintsük azt. A javasolt tervezet a következő:

Bevezető rész. (Selter felolvassa). Nincs ellenvetés.

Első cikkely. (Selter olvassa). Sztálin megjegyzi, hogy jóval világosabb, mint az előző tervezet, ugyanakkor az a kiegészítés, miszerint a segítségnyújtás nem lenne automatikus, hanem csak a másik fél kérésére lépne életbe, nem illik ide, ezért ki kellene hagyni innen.

Selter: Ezt a kiegészítést az előző tárgyalások eredményeként szerkesztettük bele. Úgy véljük, hogy rendkívül fontos lenne leszögezni *expressis verbis*, hogy a segítségnyújtás ne legyen automatikus, mivel például egy nagyhatalom Szovjetunió elleni támadása esetén, ahogy ezt az első cikkely leszögezi, Észtország semleges maradhatna, ha ez elfogadható.

Nem zárom ki azt a lehetőséget, hogy Észtország semlegessége ebben az esetben még hasznos is lenne a Szovjetunió számára, csökkentve a feszültséget a Balti-tengeren, a Finn-öbölben és a Leningrád felé vezető utakon.

Sztálin: Teljesen igaz. Észtország semlegessége ebben az esetben a Szovjetunió hasznára válna. Mégis jobb lenne ezt a gondolatot a szerződés egy másik pontján leszögezni. Miután ebben a kérdésben elmondta a véleményét Uluots, Molotov, Rei, Piip és Mikojan, a következőket fogadtuk el: törölni kell a szövegből az első cikkelyt, ez kiegészítés lesz, amit a kiegészítő jegyzőkönyvhöz csatolnak új cikkelyként (3) hasonló tartalommal, de részletesebb formában.

Második cikkely. (Selter felolvassa). Nincs megjegyzés.

Harmadik cikkely. (Selter felolvassa).

Sztálin: Így nem felel meg. Nem egyezünk bele, hogy a támaszpontok csak Saaremaa és Hiiumaa szigeteken legyenek. Nekünk Tallinn kell.

Selter: Tallinnt nem adhatjuk. Lehetetlenség lenne megőrizni az állam szuverén jogait, ha a főváros egy idegen hatalom katonai támaszpontja lenne.

Sztálin: Nem lenne ennyire rossz, ha Tallinnban bizonyos kerületeket jelölnénk ki.

Selter: A helyzet tűrhetetlen lenne. Le kell szögezni, hogy a támaszpontnak meghatározott katonai egységnek kell lennie, amely nem egyezne meg fővárosunk státusával kapcsolatos állami funkciókkal. Egy kerület kijelölése nem lenne elegendő, mivel a Szovjetunió hadiflottája túlságosan nagy ahhoz, hogy be lehetne zsúfolni egyetlen kerületbe. Így vagy úgy, de állandóan Tallinnban tartózkodva a hadiflotta megsérténé azokat a kritériumokat, amik egy fővárost illetnek, vagyis a függetlenség és az ország önállóságának arcukat. Nem tudunk beleegyezni abba, hogy Tallinnban támaszpontot helyezzenek el.

Rei, Uluots és Piip felszólalásaikban az ellen érvelnek, hogy Tallinnban idegen haditengerészeti támaszpont legyen. Rei és Uluots rámutatnak arra, hogy ilyen esetben Tallinn, mint jelentős kereskedelmi kikötő, alkalmatlan lenne haditengerészeti támaszpont szükségleteinek kielégítésére, ugyanakkor Piip rámutat a társadalmi rend megsértésének lehetőségére a szovjet tengerészek tallinni elhelyezésével.

Sztálin: Tallinn nélkül lehetetlen. Nem titkolom, hogy lesznek bizonyos nehézségek, de ezeket megoldjuk. Saaremaan és Hiiumaan nincs semmi. Ott még építeni kell. Ez hosszú időt igényel. A szárazföldön van szükségünk egy kész kikötőre. Az egyedüli ilyen Önöknél Tallinn.

Selter: Tallinnt támaszpontként nem adjuk. Mikor legutoljára voltam itt, Molotov úr azt mondta, hogy Tallinn nem feltétlenül szükséges.

Rei: Világosan emlékszem, hogy Molotov úr azt mondta, Tallinn mint támaszpont nem kell.

Molotov: Azt mondtam, hogy valószínűleg megleszünk Tallinn nélkül is, ha a szárazföldön találunk másik megfelelő kikötőt. Ugyanakkor elég határozottan kifejeztem, hogy Észtország szárazföldi részén az északi partok mentén tengerészeti támaszpont nélkül a Szovjetunió védelmi rendszere a mostani körülmények között elképzelhetetlen. Engem akkor Pärnu¹⁶ és Paldiski¹⁷ érdekelt.

---

¹⁶ Észt kikötőváros a Pärnui-öbölben, amely a Rigai-öbölbe nyílik.

¹⁷ Kiseb város Tallinntól nem messze a Finn-öböl partján.

Sztálin: Katonáink azt mondták nekem, hogy Paldiski nincs még felépítve és egy támaszpont számára most kevésbé felel meg, de a jövőben az lehet.

Uluots és Piip felvázolják Paldiski alapításának és építésének történetét, és mostani állapotát.

Sztálin: Paldiski a jövő. Nekünk most kell egy tengeri kikötő.

Selter: Paldiski, ugyanúgy mint Tallinn, rendelkezik mindazokkal a feltételekkel, amelyekre Önöknek szükségük van. Tallinn mint tengeri kikötő, semmiben sem különbözik Paldiskitől. Tallinnt semmiféle körülmények között nem adjuk át támaszpontnak. Ez határozott álláspontunk.

Sztálin: Egyetértek Önökkel. De csak azzal a feltétellel, hogy amíg elkészül Paldiski, bejárhatunk Tallinnban, hogy élelmiszert, üzemanyagot vételezzünk és átmenetileg a tallinni révben és kikötőben állomásozhasunk egy számunkra kijelölt kikötőhelyen. Önöknek Tallinnban van egy úgynevezett Új Kikötőjük. Ott találunk helyet. Ez a jogosultság elég, ha rövid időtartamra lesz érvényben, de enélkül nem lehetünk meg. Ez a végső álláspontunk.

Selter: Igyekszem álláspontunkat a következő tanácskozásig pontosítani.

Sztálin: Egészítsük ki a harmadik cikkely szövegét azzal a mondatlal, miszerint a támaszpontok számára bérbe vett terület kedvezményes feltételek mellett történik.

Selter: Ez szükségtelen.

Sztálin: A második cikkely is tartalmazza azt a kifejezést, hogy „engedményes áron”.

Selter: Ott is kihagyhatjuk ezeket a szavakat.

Sztálin: A második cikkelyt már elfogadtuk. Azért kell itt. Ha óhajtnák, beszúrhatjuk a következőt: „megegyezés szerinti áron”. Más-különb en a bérleti díjjal Önök lehúzzák rólunk a bőrt.

Selter: Egyetértek. Az árnak elfogadhatónak kell lennie. Ebben az esetben kételkedem benne, hogy a bérleti díj nagysága miatt nem tudnák Önök felépíteni a támaszpontokat.

Selter felolvassa a következő cikkelyeket, amelyek nem váltanak ki ellenvetést és megjegyzést. Azon cikkelyeket érintve, melyek a másik fél ellen irányuló szövetségekbe való belépést tiltják, Selter megjegyzi, hogy nem kellene ideérteni azon egyezményeket, melyeket eddig kötöttek, főleg az észtlitván szövetségi szerződést,¹⁸ mely függetlenül a megkötendő szerződéstől, életben marad.

Sztálin és Molotov: Nem ellenezzük. Ez a megállapodás nem érinti az észtlitván szövetségi szerződést. Ez érvényben maradhat. Mivel a szerződés jelenlegi szövege a jövőbeli megállapodásokról szól, így szükségtelen épp az észtlitván szerződést előre megjelölni.

Vitát váltott ki a kiegészítő jegyzőkönyv első cikkelye.

Selter: Kormányom nem adta beleegyezését az Önök 25 ezer katonájának elhelyezésébe. Kormányom túlságosan soknak találja ezt a létszámot. Én úgy tartom, hogy a mostani háború idején is teljességgel elegendő az 5 ezer fő.

Sztálin: A 25 ezer inkább kevesebb, mint sok. Katonáim szememre vetik, hogy a 35 ezret lecsökkentettem 25 ezerre. Én azonban nem osztom a véleményüket. A 35 ezret a felső határnak tekintettük, ugyanakkor a 25 ezer megfelel az ismert harcászati kötelékek minimális létszámának és azon feladatoknak, melyeket a támaszpontokon meg kell oldaniuk.

Selter: A katonáknak sohasem lesznek elegendők a csapatok, de a 25 ezer túlságosan sok. A mi hadseregünk védeni fogja a támaszpontokat, ha ez egyáltalán szükséges. Szerintem ez nem szükséges, senki sem nyúl ezekhez a támaszpontokhoz. Önök ésszerűtlenül lépnének fel, ha túl sok katonát vinnének be Észtsországba, és éppen ezzel csökkentenék Észtsországnépének és hadseregének érdekeltségét az ország megvédésében. Ebben az esetben Önök teljesíteni tudnák a saját feladatukat, de csak az észtlitván hadsereg harci eseményekben való baráti és jóindulatú részvétele gondoskodhatna a védelem sikeréről.

---

¹⁸ Az 1934-ben kötött ún. Balti-paktum egyik szerződése.

Sztálin: Magasra értékeljük az észt fegyveres erők erkölcsi értékét és a két hadsereg közti együttműködés szellemét, azonban egy önálló katonai egység minimális létszáma 25 ezer fő. Azonkívül a javaslatban is arról van szó, hogy maximum 25 ezer ember.

Mikojan: Egy hadosztály 17–18 ezer emberből áll. Ezt ki kell egészíteni különböző speciális hivatalokkal és olyan részekkel, melyek elengedhetetlenek egy önálló katonai egység létrehozásához.

Selter: Következésképpen tehát elegendő maximálisan 15 ezer ember.

Sztálin előveszi a tegnapi szövegét, s azt mondja, hogy ennek a szövegnek meg kell felelnie. Kihagyhatjuk ebből a szövegből a katonai alegységek fajtáinak felsorolását és eszközölhetjük azokat a javításokat, melyeket ő megjelölt itt ceruzával.

Megjegyzés: Sztálin alap gondolata a szovjet csapatok Észtország egész területén való elhelyezése, emellett ezen csapatok Észtország belső rendjét is felügyelnék és ily módon tulajdonképpen mint egy megszálló hadsereg lennének jelen.

Selter: A tárgyalások alapjául most tehát az általunk készített új szöveget tekinthetjük.

Molotov: Igen, az Önök szövege jobb, és vehetjük a tárgyalások alapjának .

Sztálin: (Rövid hallgatás után). Nem lehet túl kicsi a csapatok száma, Önök bekerítik és megsemmisítik őket.

Selter: Ez sértő ránk nézve. Mi szövetségi szerződés kötünk Önökkel, Önök pedig úgy beszélnek, mintha a legrosszabb ellenségek lennének, akik egész idő alatt a másik megtámadására törekednek.

Sztálin: Nem akarom sértegetni Önöket. Azonban minden katonai diszlokációban van valami ésszerű minimum, ami alá nem lehet menni. Nem akarunk felesleges nehézségeket okozni Önöknek. Mi magunk felépítjük a laktanyákat, megvannak ehhez a megfelelő, egyszerű terveink. Ráadásul a saját számlánkra kiépítjük a közlekedéshez szükséges utakat is. Ne idegeskedjenek, ez a szám nem túl magas. Lehet, hogy kevesebb lesz. Ez a kérdés elvben fontos. Ha egy ország a területére

egy idegen hadsereg csapatait engedi, akkor az elv szempontjából már nem fontos az, ha azok száma nagyobb.

Selter. Természetesen az elv megsértése a legfontosabb, de nem lehet kizárni azt sem, hogy az a kérdés, miszerint egy ezredről vagy tíz ezredről van szó, szintén jelentőséggel bír. Nem képviselhetek más álláspontot. Szeretném még egyszer megtárgyalni ezt a kormányommal. Képzeljék csak el, mekkora nehézségek adódhatnak e csapatok élelmezéséből és elszállásolásából. Ebből adódhatnak a kölcsönös elégedetlenségek és kellemetlenségek.

A megbeszélés 15 órakor fejeződött be. A következő megbeszélés 21 órakor kezdődik. Mikor kijöttünk a teremből, ahol a megbeszélések zajlottak, a várószobában talákoztunk Németország külügyminiszterével, Ribbentroppal,¹⁹ aki Gauss-szal, Schulenburggal²⁰ és másokkal együtt tartózkodott ott. Selter kezét fogott Ribbentroppal és Gauss-szal, Rei pedig Schulenburggal.

Miután visszatértünk a követségre, a delegáció folytatta a véleménycserét.

A Köztársaság kormányának instrukcióiból kiderült, hogy a kormány az egyezmény megkötését feltétlenül szükségesnek tartja.

A küldöttség leszögezte, hogy nincs alap a tárgyalások megszakítására. Végig kell vinni azokat és alá kell írni az egyezményt. Azt is megállapította, hogy nem lát lehetőséget a tárgyalások halasztására, hátha a körülmények ez idő alatt kedvezőtlené válnának. Megjegyezték ezenkívül, hogy a tárgyalások barátságos hangneme ellenére a szovjet vezetők makacsnak bizonyultak, a kijelentéseik fenyegetést és figyelmeztetést tartalmaztak arra az esetre, ha Észtország elutasítja az egyezmény megkötését. A küldöttség arra a következtetésre jutott, hogy a Szovjetunió kívánsága a vitás kérdések egy részében nagyon szigorú. Mégis Észtország kormánya és népe iránt érzett felelősség miatt, melyet a történelem

---

¹⁹ Ribbentrop, Joachim von (1893–1946): német külügyminiszter 1938. febr. – 1945 között.

²⁰ Schulenburg, Friedrich Werner von: Németország moszkvai nagykövete.

ruházott rá, a küldöttség nem cselekedhet másképp, mint hogy folytatja a tárgyalásokat, mindent megtesz a feltételek enyhítésére és végeredményben megköti az egyezményt. És ezzel a küldöttség teljesítette a kormány utasítását és a nép iránti tartozását. Ellenkező esetben nemcsak háború és meghódítás fenyegetett volna bennünket, hanem részleges megsemmisítés is.

A küldöttség tagjai belátták, hogy ilyen kockázatot nem mernének vállalni, és fel kell áldozni a nemzeti büszkeséget és a korlátlan függetlenséget, melyért a múltban harcoltak. A nemzet megőrzése a kormány legfontosabb célja kell legyen. Jövője csak annak a népnek nincs, melyet vagy megsemmisítettek, vagy legyőztek. Ma még korai arról beszélni kit igazol majd a történelem, Háchát²¹ vagy Mościckit.²² (...)

Mindezt figyelembe véve a küldöttség úgy döntött, hogy hozzáfog a vitás kérdések tárgyalásához, miután egyöntetűen elfogadták a következőket:

1. Ragaszkodni kell hozzá, hogy Tallinnban le legyen támaszpont. Tallinn helyett Paldiskit kell javasolni. Míg kezdetben Paldiskin nem lesznek meg a szükséges feltételek, bele kell egyezni abba, hogy Tallinnban kössön ki a szovjet flotta az élelmiszer- és az üzemanyag-tartalékok feltöltése céljából, illetve hogy ideiglenesen ott tartózkodhassanak. Ezt a jogot egy rövid időszakra kell korlátozni.

2. Ragaszkodni kell a csapatok létszámának csökkentéséhez, amennyiben ez lehetetlen, úgy bele kell egyezni a 25 ezerbe.

3. Az első cikkelyben a Tallinn-nal kapcsolatos megjegyzést, valamint a második cikkelyben a helyőrségek méretéről szóló megjegyzést a kiegészítő jegyzőkönyvhöz kell csatolni. Bele kell venni azt a mondatot is, mely kizárja az automatikus segítségnyújtást és megadja a szövetség

---

²¹ Hácha, Emil (1872–1945): 1938. november és 1939. március között Csehszlovákia köztársasági elnöke, majd 1945. májusig a cseh protektorátus elnöke.

²² Mościcki, Ignacy professzor (1867–1946): 1926-tól a lengyel III. Köztársaság elnöke.

egyik tagjának azt a jogot, hogy megőrizze függetlenségét a másik beleegyezése mellett.

Molotov: Kialakítják a megfelelő szövegrészeket, illetve ellenőrzik azokat.

Aznap 21 órakor folytatódnak a tárgyalások a Szovjetunió képviselőivel. A résztvevők ugyanazok, kivéve Sztálint, aki az elején nincs jelen.

Selter: Javításokat eszközöltünk a szövegbe. Javasolnánk, hogy először a szöveget olvassuk fel.

Molotov: Egyetértünk a javaslattal, hogy így haladjunk.

Selter: Felolvassa a bekezdést.

Molotov: Egyetértek.

Selter: Felolvassa az első cikkelyt.

Molotov: A segítségnyújtási kötelezettség miért csak akkor lép életbe, ha a támadó fél egy nagyhatalom? Ennek akkor kell életbe lépnie, ha a támadó fél bármely európai állam.

Selter: A délutáni megbeszélésen beleegyeztek Önök abba, hogy nagyhatalom lesz a szövegben.

Molotov: Nem figyeltem fel erre.

Selter: Sztálin is emellett volt.

Molotov: Agresszor nemcsak nagyhatalom lehet. Hagyjuk el a „nagy” szót.

Ebben a pillanatban érkezik meg Sztálin és bekapcsolódik a tárgyalásokba.

Selter: Ezzel nem tudok egyetérteni. Vajon a Szovjetunióknak a mi segítségünkre lenne szüksége, ha megtámadná őt például Svédország?

Molotov: Nem, de Önöket is megtámadhatja.

Selter: Svédországgal majd mi elintézzük a dolgot. Az Önök segítsége ehhez nem szükséges.

Molotov: Na, ilyenek Önök. Sztálin, segíts nekem. Mi a véleményed?

Sztálin: Maradjon csak a „nagyhatalom” kifejezés.

Selter: Felolvassa a második és harmadik cikkelyt.

Sztálin: A harmadik cikkely nem tett említést Tallinnról. Ez így elfogadhatatlan.

Selter: Tallinn nem lehet támaszpont.

Sztálin: A legvégső, amibe beleegyezünk, hogy Paldiskin legyen a támaszpont, de emellett ideiglenesen maradjon meg az a jogunk, hogy Tallinnt használhassuk megállásra és a tartalékok feltöltésére.

A küldöttség tagjai, miután megvitatták a dolgot, egyhangúlag az elfogadás mellett döntöttek. Itt Selter megemlítette, hogy a küldöttséget kényszerítették a javaslat elfogadására. A harmadik cikkelynek tartalmaznia kell a következő szavakat: „Paldiski városának körzetében”, amennyiben a szovjet fél beleegyezik abba, hogy Tallinn ideiglenes használatba vételéről a kiegészítő jegyzőkönyv szól majd. Hosszú vitát váltott ki ezenkívül a szerződés életbelépéséről szóló paragrafus.

Molotov: A szerződésnek az aláírás pillanatában kell érvénybe lépnie.

Selter: Észtország alkotmánya értelmében ez lehetetlen. A szerződés nem léphet életbe, míg nem ratifikálják. Másképp nem egyezem bele.

Molotov: Akkor Ribbentrop hogy csinálhatta meg? Önöknél más-fajta alkotmány van, mint a többi országban?

Selter: Határozottan emlékszem, hogy Észtország alkotmánya nem teszi lehetővé, hogy elfogadjam az Önök megfogalmazását.

Hosszú vita után, melyben Selter is, Molotov is, Sztálin is, Uluots, Rei és Mikojan is többször felszólalt, a szovjet vezetők engedtek.

Sztálin: Rendben, az egyezmény 3 nap múlva lép életbe.

Selter: 10 nap múlva. A 3 nap túlságosan rövid idő.

Sztálin: 4 nap múlva.

Selter: 10 napnál rövidebb idő alatt nem megy.

Sztálin: Akkor legyen 5 nap.

Selter: Ma csütörtök van. Holnap hazautazom. Szombaton jelentést teszek a tárgyalások eredményeiről. Közben vasárnap lesz. Szeretném a vasárnapot a feleségemmel és a fiammal tölteni Tallinn környékén, Rigában vagy Tartuban. Ma felhívtam őket telefonon, hogy jöjjenek Tallinnból Rigába, hogy találkozhassunk és családi körben pihenjek Moszkva után. Úgy gondolom, hogy a kollégáim is ezt akarják. Így Tallinnban mindössze két nap áll rendelkezésre, hogy a parlamenti szervek összegyűljenek és ratifikálják a szerződést. Ez kevés idő erre.

Sztálin: Hány éves a fia?

Selter: Nincs még négy.

Sztálin: A felesége és a fia számára adunk még egy napot. Legyen akkor 6 nap.

Az észti küldöttség beleegyezik.

A szerződés szövege a további részletekben nem váltott ki vitát.

A kiegészítő jegyzőkönyv első cikkelyének tárgyalásakor ismét vita keletkezett a csapatok létszámáról.

Selter: Ragaszkodunk a maximális 10 ezerhez.

Sztálin és Molotov: Úgy gondoljuk, hogy a maximális létszámként a 25 ezer feltétlenül szükséges ahhoz, hogy a Szovjetunió védelmét ellássák. Így vagy úgy, de gondoskodni fogunk a Szovjetunió védelméről. Ez a szám magába foglalja a helyőrségek teljes létszámát 25 ezer fővel bezárólag. Ne kényszerítsenek minket, hogy más lehetőségeket keressünk országunk védelmére. Ne féljenek a helyőrségeinktől. Biztosíthatom Önöket, hogy a Szovjetunió nem törekszik sem Észtország függetlenségének, sem állami vagy gazdasági rendjének, sem belső életének vagy külpolitikájának megsértésére. Nem akarunk úgy cselekedni, mint tette azt Németország Csehszlovákiában. Tehát a Szovjetunió katonai egységei tartózkodni fognak olyan cselekedetektől, melyek nem felelnek meg ezeknek az ígéreteknek. Tartsák a hadseregüket olyan létszámban, amely szükséges az Önök számára. Azonkívül ezek a számok, melyeket a mostani cikkely említ, csak ideiglenesek, vagyis csak az Európában most zajló háború idején vannak érvényben.

A küldöttség ott helyben megtanácskozta a dolgot, és egyhangúlag elfogadták a 25 ezres létszámot (ez a maximum).

Selter: Annak ellenére, hogy ezt a létszámot túlságosan nagynak és célszerűtlennek tartjuk, készek vagyunk elfogadni a javaslatot.

A kiegészítő jegyzőkönyv második cikkelyének megtárgyalásakor vita keletkezett a következők miatt:

Sztálin: Az előkészített megfogalmazás azt fejezi ki, hogy hajóink bejárhatnak Tallinnba, hogy ott „ideiglenesen megállhassanak”. Ha a cikkely elején kimondjuk, hogy „ideiglenesen, Paldiski elkészültéig”,

akkor nem szükséges alább az „ideiglenes megállásról” beszélni. Ez a fogalmazás még zavart is okozhat.

Selter, Sztálin és Molotov között folytatott rövid vita után a küldöttség megtanácskozva a dolgot úgy döntött, egyetért az „ideiglenesen” szó törlésével.

Selter: Beleegyezőnk az „ideiglenes” szó törlésébe. Azt az időtartamot, mialatt az Önök flottája bejárhat Tallinnba ezen cikkely alapján, korlátozni kell egy évre.

Sztálin: Egy év rövid. Legyen három év.

Végül megállapodnak abban, hogy ez az időtartam nem lehet több két évnél.

A kiegészítő jegyzőkönyv többi része nem váltott ki vitát.

A tárgyalások végén Molotov átadta a megállapodás és a kiegészítő jegyzőkönyv szövegét gépelésre.

Sztálin Selterhez fordult és azzal folytatta: elértük a megegyezést. Elmondhatom Önnek, hogy Észtország kormánya bölcsen és a nép hasznára cselekedett azzal, hogy megkötötte a Szovjetunióval a szerződést. Önökkel is történhetett volna az, ami Lengyelországgal. Lengyelország nagyhatalom volt, de hol van most? És hol van Mościcki, Rydz-Śmigły²³ és Beck²⁴? Őszintén biztosíthatom Önöket, hogy jól és a nép érdekében cselekedtek.

Selter: Kormányom, én magam és társaim is ezen a véleményen vagyunk. Lenne még egy dolog, amit közölnöm kell Önnel. Az utóbbi napokban az Önök repülőgépei állandóan megsértették Észtország légtérét, a mi területeink felett repültek. Eddig nem nyitottunk tüzet rájuk. Ennek ellenére tiltakoztam a nagykövetüknél és Molotov úrnál is. Ezek az akciók nem helyénvalóak most, a tárgyalások ideje alatt. Tudjuk, hogy Önöknek jóval több repülőjük van annál, mint amennyi Észt-

---

²³ Rydz-Śmigły, Edward (1886–1941): 1918-ban a lublini kormány hadügyminisztere, majd a lengyel hadsereg főparancsnoka.

²⁴ Beck, József (1894–1944): 1932 novemberétől lengyel külügyminiszter.

ország felett átrepült. Ismerjük a Szovjetunió erőit. Miért kell Önöknek demonstrálni az erejüket?

Sztálin: Ezek csak fiatal és tapasztalatlan pilóták voltak. De ezt megszüntetjük. Ez többet nem fordul elő.

Sztálin és Molotov ezután meghívta az összes jelenlévőt vacsorára.

A vacsora idején Sztálin és Molotov javaslatára Päts elnök,²⁵ Selter külügyminiszter és Laidoner tábornok²⁶ egészségére emelték poharikat. Selter köszöntőt mondott Sztálin, Molotov és Mikojan egészségére.

Az egyezményt éjfélkor írták alá.

A találkozó kb. hajnali egyig folytatódott.

Selter (aláírás)

**Kölcsönös segítségnyújtási szerződés a Szovjetunió és az Észt Köztársaság között
(1939. szeptember 28.)**

A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa egyrészlől, az Észt Köztársaság elnöke másrészlől:

az 1920. febr. 2-án,²⁷ a békeszerződéssel létrejövő, a Másik Fél állami szuverenitásának és belügyeibe való benemavatkozásnak az elismerésén alapuló, baráti kapcsolatok továbbfejlesztése céljából;

---

²⁵ Päts, Konstantin (1874 – 1956): a Nemzeti Demokrata Párt vezetője 1905-től, az 1918. február 24-én, a független Észtország kikiáltásakor felállított ideiglenes észt kormány elnöke, 1934-től államfő, 1938-ban az új alkotmány alapján 6 évre köztársasági elnökké választották.

²⁶ Laidoner, Johan (1884 – 1953): tábornok, az önálló észt hadsereg megteremtője, az 1918 – 1920-as felszabadító háború vezetője, majd az Észt Köztársaság hadseregének főparancsnoka.

²⁷ Az Észtország és Szovjet-Oroszország között létrejött fegyverszünetet (1920. január 3.) követően 1920. február 2-án írták alá Tartuban a két állam közötti hivatalos békeszerződést, amelyben Szovjet-Oroszország de jure elismerte Észtország függetlenségét, örökre lemondott minden területi követelésről Észtországgal kapcsolatban és 15 millió rubeles kártérítést vállalt.